

Gabriel Boro

**Căile de atac de retractare
în procesul civil**

Editura
Stamangiu

Secțiunea a 2-a. Clasificarea căilor de atac

În literatura de specialitate, căile de atac sunt clasificate în raport de mai multe criterii^[35]. Astfel, se face distincție între căile de atac ordinare și căile de atac extraordinare; căile de atac de reformare sunt opuse căilor de atac de retractare; se mai distinge între căile de atac devolutive și căile de atac nedevolutive; se mai delimitează căile de atac suspensive de executare silită de cele care nu suspendă executarea silită. Alături de aceste clasificări tradiționale ale căilor de atac, unii autori propun și alte clasificări, la care ne vom referi și noi în finalul acestei secțiuni.

§1. Căi de atac ordinare și căi de atac extraordinare

Această clasificare este utilizată chiar de către legiuitor, Titlul IV din Cartea a II-a a Codului de procedură civilă fiind denumit „Căile ordinare de atac”, iar Titlul V din aceeași carte este denumit „Căile extraordinare de atac”.

Fundamentul teoretic al acestei clasificări tradiționale este relativ incert, iar aplicarea sa concretă ridică o serie de probleme, în special din cauza calificării legale date recursului, calificare care, după cum vom arăta, nu este în afară de orice critică.

^[35] A se vedea I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 14-15; V.M. CIOBANU, *op. cit.*, vol. II, p. 6-7; I.G. SĂNDULESCU-NĂNOVEANU, *Explicațiunea teoretică și practică a Codului de procedură civilă*, București, 1975, p. 417-418; V.G. CĂDERE, *op. cit.*, p. 401; G. PORUMB, *op. cit.*, vol. II, p. 12-13; V. NEGRU, D. RADU, *op. cit.*, p. 297-298; E. GARSONNET, CH. CÉZAR-BRU, *op. cit.*, tome VI, p. 3-5; J. VINCENT, S. GUINCHARD, *op. cit.*, p. 719-720; H. CROZE, CH. MOREL, *op. cit.*, p. 98-102; J. HÉRON, *op. cit.*, p. 408-416.

Majoritatea autorilor consideră că o cale de atac este ordinară dacă aceasta este deschisă, în mod obișnuit, împotriva hotărârilor judecătorești, fără ca exercitarea ei să fie îngădită de anumite condiții^[36]. Așadar, o cale de atac ordinară poate fi exercitată de orice parte din proces, pentru simplul motiv că partea respectivă este nemulțumită de hotărârea pronunțată. Nu este necesar ca un text de lege să prevadă expres posibilitatea folosirii căii de atac ordinare, însă, dacă se dorește suprimarea acesteia, trebuie să existe o dispoziție legală expresă în acest sens.

Căile de atac sunt considerate ca fiind extraordinare dacă ele pot fi exercitate numai în cazurile și în condițiile anume determinate de lege^[37].

Codul de procedură civilă califică apelul și recursul ca fiind căi de atac ordinare, prin faptul că le reglementează în art. 282-316, sub titlul „Căile ordinare de atac”, iar contestația în anulare, revizuirea, recursul în interesul legii și recursul în anulare sunt calificate ca extraordinare, prin faptul că le reglementează în art. 317-330⁴, sub titlul „Căile extraordinare de atac”^[38].

^[36] V.G. CĂDERE, *op. cit.*, p. 401; G. PORUMB, *op. cit.*, vol. II, p. 12; E. GLASSON, P. COLMET-DAAGE, A. TISSIER, *Précis théorique et pratique de procédure civile*, tome II, 2e éd., Librairie générale de droit et de jurisprudence, Paris, 1908, p. 51; J. VINCENT, S. GUINCHARD, *op. cit.*, p. 719.

^[37] A se vedea, spre exemplu, V.G. CĂDERE, *op. cit.*, p. 401; G. PORUMB, *op. cit.*, p. 12; E. GARSONNET, CH. CÉZAR-BRU, *op. cit.*, tome VI, p. 4; J. VINCENT, S. GUINCHARD, *op. cit.*, p. 719.

^[38] Menționăm că legislația franceză califică opoziția (cale de atac desființată la noi încă din anul 1943) și apelul drept căi de atac ordinare, iar recursul în casație, revizuirea și „terța opoziție” (cale de atac ce nu există în sistemul nostru procesual) sunt calificate ca extraordinare.

Unele discuții s-ar putea face în privința calificării legale care este dată recursului, întrucât această cale de atac este deschisă numai pentru motivele anume arătate de lege și nu prezintă un efect specific căii de atac ordinare, anume suspendarea de drept a executării silite, ceea ce apropie mai mult recursul de căile de atac extraordinare, decât de cele ordinare.

Este adevărat că sfera motivelor de recurs este foarte largă, însă, în actuala reglementare, nu orice nemulțumire a părții în legătură cu hotărârea pronunțată mai poate fi încadrată într-unul dintre cele 11 motive de casare prevăzute de art. 304 C.proc.civ. Dacă în reglementarea anterioară modificării codului prin Legea nr. 59/1993 motivul de recurs prevăzut de art. 304 pct. 5 era astfel formulat încât acoperea, practic, orice netemeinicie a hotărârii atacate^[39], actuala redactare a art. 304 exclude, în principiu, posibilitatea de a invoca, pe calea recursului, netemeinicia hotărârii recurate ori, mai exact, restrânge foarte mult sfera cazurilor de netemeinicie ce pot fi valorificate prin intermediul recursului.

Uneori, partea interesată nu poate să exercite recursul, dar se poate plânge pe calea revizuirii. Astfel, dacă prima instanță nu s-a pronunțat asupra unui capăt de cerere sau a dat mai mult decât s-a solicitat ori a dat ceea ce nu s-a cerut, iar partea interesată nu a declarat apel, eventualul recurs formulat împotriva hotărârii primei instanțe va fi respins ca inadmisibil, deoarece recursul nu poate fi exercitat *omisso medio*, adică trecându-se peste calea de atac a apelului; însă, revizuirea este admisibilă, deoarece legea nu condiționează exercitarea

[39] Pentru analiza motivului de recurs constând în netemeinicia hotărârii, în fosta reglementare, a se vedea I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 46-47; S. ZILBERSTEIN, V.M. CIOBANU, *op. cit.*, 1987, p. 77-81; V.M. CIOBANU, *op. cit.*, vol. II, p. 35-36.

acesteia de exercitarea, în prealabil, a apelului, cerând doar ca hotărârea atacată să fi rămas definitivă, în instanța de apel sau prin neapelare. Deși nu ar fi normal să se exercite o cale de atac extraordinară (revizuirea) fără a exista, în prealabil, posibilitatea de a recurge la o cale de atac ordinară (recursul, în calificarea dată de legiuitor), totuși, având în vedere că, în fapt, recursul este reglementat ca o cale extraordinară de atac, apare ca fiind logică soluția potrivit căreia se poate recurge la revizuire fără a mai fi nevoie să se exercite recursul.

Situația la care ne-am referit în exemplul dat mai sus se poate ivi în practică, întrucât termenul de apel de drept comun este de 15 zile de la comunicarea hotărârii, același fiind și termenul de recurs de drept comun, iar termenul de revizuire pentru motivul prevăzut de art. 322 pct. 2 C.proc.civ. este de o lună de la comunicarea hotărârii. Deci, dacă au trecut 15 zile (calculate conform art. 101 C.proc.civ.) de la comunicarea hotărârii primei instanțe fără ca partea interesată să declare apel, această parte nu va putea introduce o cerere de recurs, în schimb va mai avea posibilitatea, până la expirarea termenului de o lună de la comunicarea hotărârii, să formuleze o cerere de revizuire.

De altfel, în actuala reglementare, majoritatea motivelor de revizuire nu mai pot fi valorificate și pe calea recursului (afară de cazul hotărârilor care, potrivit legii, nu sunt susceptibile de apel), așa încât, chiar dacă ar fi vorba despre o hotărâre definitivă, dar care nu a devenit încă irevocabilă, partea interesată nu va putea exercita recursul, ci doar revizuirea.

Considerăm că, numai în cazul în care recursul este exercitat împotriva unei hotărâri care, potrivit legii, se dă fără drept de apel, aceasta are caracterul unei căi de atac ordinară, deoarece, conform dispozițiilor înscrise în art. 304¹ C.proc.civ., recurentul nu mai este ținut de motivele de casare

arătate în art. 304 C.proc.civ., ci poate să invoce orice motiv de nemulțumire în legătură cu hotărârea recurată.

În literatura juridică sunt evidențiate consecințele practice ale acestei clasificări, însă, după recenta modificare a codului și menținerea calificării legale date recursului, apar o serie de dificultăți cât privește aplicarea concretă a acestor consecințe.

Așadar, importanța practică a clasificării în căi de atac ordinare și căi de atac extraordinare vizează, în principiu, următoarele aspecte:

– executarea silită a hotărârii este suspendată de drept pe durata termenului în care poate fi exercitată calea de atac ordinară (apelul), iar apoi pe parcursul judecării acesteia, cu excepția hotărârilor de primă instanță care se bucură de execuție vremelnică, în vreme ce căile de atac extraordinare nu au, de regulă, efect suspensiv;

– cât timp este deschisă calea de atac ordinară nu se poate recurge la o cale de atac extraordinară^[40], însă, în principiu, se poate opta între căile de atac extraordinare, dacă motivele pentru care pot fi exercitate acestea permit o astfel de opțiune ori pot fi folosite concomitent mai multe căi extraordinare de atac^[41];

– în unele situații, calea de atac extraordinară devine inadmisibilă, dacă partea interesată putea să invoce motivul respectiv prin intermediul căii de atac ordinare, dar nu a făcut-o. Astfel, nelegalitatea procedurii de citare pentru ziua când s-a judecat pricina și necompetența absolută a instanței nu pot fi

[40] Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 978/1953, în C.D. 1952-1954, vol. I, p. 375; I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 15; V.M. CIOBANU, *op. cit.*, vol. II, p. 6.

[41] Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1533/1955, în C.D. 1955, vol. II, p. 257; dec. nr. 1529/1962, în Repertoriu I, p. 856, nr. 617; I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 15; V.M. CIOBANU, *op. cit.*, vol. II, p. 6.

invocate direct pe calea contestației în anulare, ci partea interesată este obligată să valorifice aceste motive prin intermediul apelului și, cu unele nuanțări, al recursului (art. 317 C.proc.civ.); de asemenea, dacă a expirat termenul de apel, hotărârea primei instanțe devine nu numai definitivă, ci și irevocabilă (art. 377 C.proc.civ.);

– în cazul în care intimatul contestă posibilitatea exercitării căii de atac ordinară într-o anumită pricină, el are sarcina de a proba că, pentru materia respectivă, legea suprimă calea de atac ordinară; dacă o astfel de problemă se ivește în legătură cu existența unei căi de atac extraordinare, cel care dorește să exercite această cale de atac trebuie să probeze că legea îi acordă acest drept^[42].

§2. Căi de atac de reformare și căi de atac de retractare

Această clasificare tradițională are la bază distincția care se făcea între opoziție^[43] și apel, prima fiind de competența

^[42] E. GLASSON, P. COLMET-DAAGE, A. TISSIER, *op. cit.*, tome II, p. 51. În alte cuvinte, partea care atacă o hotărâre printr-o cale extraordinară de atac trebuie să probeze existența unui viciu de fond sau de formă în vederea căruia calea de atac respectivă a fost instituită, pe când cel care folosește calea ordinară de atac nu are de făcut o asemenea probă, deoarece această cale nu este instituită în vederea unor anumite neregularități, fiind suficient să nu accepte hotărârea care îl prejudiază (E. GARSONNET, CH. CÉZAR-BRU, *op. cit.*, tome II, p. 4). Menționăm că, în reglementarea noastră actuală, cea din urmă afirmație este valabilă numai în privința apelului.

^[43] Opoziția era o cale de atac ordinară, prin care partea judecată în lipsă, chiar cu procedura de citare regulat îndeplinită, putea